

Служебният кабинет

ТЕМА

Тема на този *Policy Brief* е президентът и служебният кабинет

ОБЕКТ И КОНТЕКСТ

За пет години президентът Радев назначи рекордните четири служебни правителства. Не е изключено страната скоро да се управлява повече време от служебни кабинети.

Днес служебното правителство започва да прилича на редовно, а редовните на служебни. Републиката е фактически в президентски режим, от който я дели една лексикална операция.

КРИТИКА И РИСКОВЕ

Преминаване към президентска република е смяна на формата на държавно управление. По действащата Конституция това изключително правомощие принадлежи на Велико народно събрание. Централната избирателна комисия, отговорната институция за национален референдум има основание да го допусне, колкото има основание да допусне референдум за броя на Седемте рилски езера.

Въпреки това в настоящия контекст въпросът стои по-остро, но по съвсем различни основания от мотивите на лишени от конституционна култура партии.

В Конституцията има две до болка известни сфери на власт, които са структурно объркани и трябва сериозно да се реорганизируют. От една страна организацията на съдебната власт, в която обвинение и съд са противоестествено интегрирани и пораждаат фигурата на безотчетния главен прокурор. От друга, конструкцията на президентската институция. Останалите нередности са второстепенни.

Основният дефект при президента е диспропорция между пряк избор и правомощия. Поради прекия избор при кампания за президент се разиграва неимоверно шоу, интригата е голяма, страстите възпалени. Избирателят очаква от бъдещия президент да тласне страната към възход и просперитет, нерядко хората се надяват на чудеса.

След встъпване в длъжност, избраният президент разбира, че властта му е нищожна спрямо изреченото в кампанията. На нея/него може и да не им се обръща много внимание, буквално. Ако има враждебно мнозинство в парламента, може например да му се откаже участие в т.нар. Консултативен съвет за национална сигурност. Това е ставало вече, а и самият Съвет е форум за разговори, а не изпълнителен орган.

Накратко: неимоверната дандания на прекия избор не отговаря на правомощията на президента. „Олицетворява единство на нацията“ е патетична и куха формулировка. Лице е пред света, но не изпълнява външната политика. Ветото е номинално и на практика неефективно. Има правомощия в основни назначения, но парламентът може да ги променя. В тази сфера президентът укротява крайности с арбитражната си роля, но тя е доста ограничена. Публичен говорител е, но това е роля извън взаимодействието на властите и не без основание се свързва главно с обръщания по Нова година.

Драстично изключение от този дисбаланс е служебното правителство. По време на парламентарни кризи и провал при съставяне на правителства президентът назначава служебен кабинет. Това правителство, по силата на прибързано решение на Конституционния съд от 1992, има компетенциите на редовно. Но има и съществен разлика – редовното правителство действа в условия на парламентарен контрол.

Върху служебното няма никакъв контрол. Не е ясно, ако едно служебно правителство сътвори набързо куп бели, какво става?

ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

Властта да назначава служебни правителства е високо рискова. Не се разбираше добре, защото беше рядкост, но сега става често и се вижда. Преминва се от парламентарна към президентска република без всякакви референдуми. При трайна криза назначените кабинети стават на практика редовни. Възможността за мащабен произвол от страна на президента е налице, вероятността зависи изцяло от личността му, тоест оставена е на случайни фактори.

В институцията на президента трябва да се направят следните корекции.

Първо, прекият избор се заменя с избор от парламента с високо мнозинство, което осигурява ориентация към обществена фигура без изявени партийни пристрастия. Такава фигура ще бъде и умерен публичен говорител по съществени въпроси.

Второ, институтът на служебното правителство се ликвидира изцяло и редовното изпълнява функциите си до избор на ново. Парламентът не се разпуска, а продължава работата си. Правителство без парламентарен контрол не се допуска.

Трето, Консултативният съвет се ликвидира като излишен. В критични ситуации президентът винаги може да покани партийни лидери, основни министри и пр. А те могат да се отзоват или не, както и при сега съществуващия Съвет.

Тези предложения са структурни, представят общи насоки на една реконструкция на институцията. В какви процедури и детайли ще бъде евентуално реализирана е друг въпрос. Но по-просто от мястото на прокуратурата.